

Firma **ANDREAS NIELSEN**, Stø

A.B. Nielsen	1880 - 1917
L.H. Nielsen	1910 - 1946
Andreas Nielsen	1946 - 1980

FORORD

Når jeg her presenterer noen trekk fra mitt firmas historie, har det vært under tvil om det hadde noe for seg. Siden det var så vidt mye kildemateriale tilgjengelig, har jeg likevel etter henstilling funnet å ville gjøre det, i den tro at det kunne interessere noen.

Jeg skylder vår «bygdehistoriker» Ivar Toften stor takk for det arbeidet han her har hatt.

Stø, den 9. september 1980.

Andreas Nielsen

Jeg takker Andreas Nielsen for oppdraget med å skrive dette jubileumsheftet. Det har vært en meget interessant og morsom oppgave. Han har stilt til disposisjon et overveldende kildemateriale og latt meg velge og vrake blant dette. Likeså har jeg hatt absolutt frie hender med utformingen.

Foreliggende resultat er ikke noe forsøk på vitenskapelig avhandling om emnet. Heller ikke gjør skriftet krav på å være noen helt uttømmende historisk fremstilling. Jeg har prøvd å få til en leseverdige beskrivelse, hvor historien om firmaets tilblivelse og utvikling fortelles med enkle ord og bilder. Hovedvekten er lagt på A. B. Nielsens periode. For den senere utvikling er nokså kjent fra før, mens det er gjort få forsøk på objektiv beskrivelse av væreieren på hans tid. Medregnet dette arbeidet, har jeg nå hatt anledning til å studere væreierens liv og levnet på 1800-tallet og i begynnelsen av dette århundre på fire forskjellige steder i Øksnes. Ingen av disse passer inn i den etablerte forestillingen om «nessekongen» som utbytter og ulv i fåreklær. Jeg håper derfor at dette skriftet kan bidra til et litt mer balansert syn på den gamle væreierstanden.

Alsvåg, 9. september 1980.

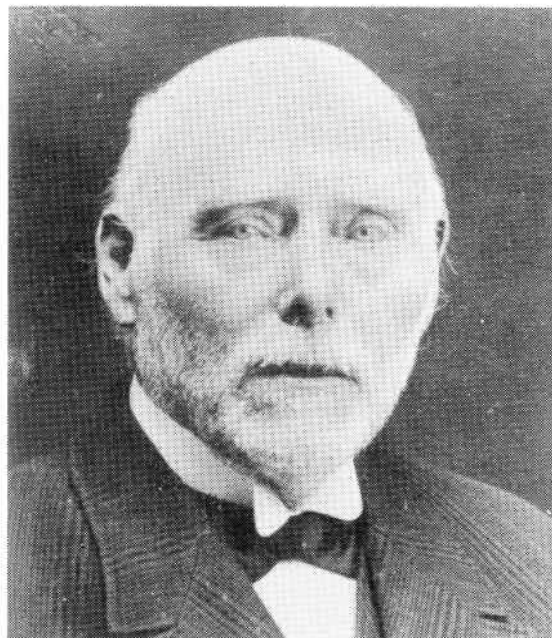
Ivar Toften

EN UTKANTBEDRIFT GJENNOM 100 ÅR 1880 - 1980

A.B. Nielsen 1880 - 1917

Vinteren 1880 begynte Andreas Bernhard Nielsen som handelsmann i Stø under firmanavn A.B. Nielsen. Han åpnet assortert landhandel og kjøpte fisk og biprodukter. Det nøyaktige og meget detaljerte regnskap viser at forretningen gikk godt. Allerede etter første vinter-sesongen hadde den nye handelsmannen knyttet til seg et betydelig antall fiskere fra Andøy og innenbygds fra gårder på hele strekningen fra Stø til Lia. Han hadde også fått kunder riktig langveis fra i sine bøker. Forklaringen ligger kanskje i det faktum, at han allerede fra starten av kunne tilby de viktigste varreslag — og dessuten var i stand til å gi kreditt av forbausende omfang. Hovedboka for 1880 fyller hele 92 sider med kunde/leverandør-regnskap. Som utreder har han forsynt fiskerne med taug, snøre, forsyn, angler, glassdubbel, kavl, tråd til sildegarn, tjære, bark, tønnebånd og kompass. Og man må unne seg å bruke den tids ortografi til listen over det som ellers finnes i kontiene for kredittsalg i bedriftens første regnskapsår: Talærkener, Kopper, Kumme, Flødemugge, Skeer, Kniver, Gryde, Spand, Lampe, Oliespand, Lampeglass, Lampeveg, Lys, Fyr (i pakker og «Tutter»), Næver, Uld, Kul, Olie, Tvist, Krudt, Hagl, Saltpeter, Saalelær, Skotraad, Hæljern, Sæler, Pengepung, Lærred, Knapper, Naaler, Sytraad, Poteter, Brød, Kavring, Rugmel, Bygmel, Grynmel, Helgryn, Salt, Smør, Sukker, Sirup, Erter, Flæsk, Kanel, Anis, Kaffe, Cechorie (et stoff som fattigfolk brukte til å drøye kaffen) Tobak, Røgetobak, Pibe, Sæbe — og andværingene kjøpte Papir og Konvoluter (konebrev). Oftest finner man varer som ble regnet for rene

nødvendighetsartikler. Men her og der i kontiene forekommer litt mer luksusbetonte varer (etter den tids forhold), som Hvedemel, Smult, Svedsker, Rosiner, Riis, Specerier, Chocolate, The, Havana og Spilkort - -.

A.B. Nielsen

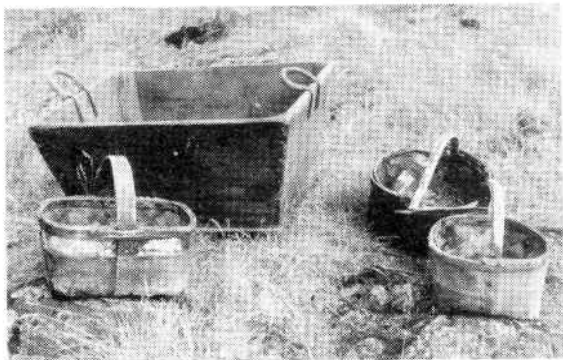
Andreas Bernhard Nielsen ble født på Husjord den 7. juli 1853. Foreldrene var Lars Johan Nielsen og hustru Henriette, født Falch. Den unge kjøpmann hadde rike slektstradisjoner for handel da han startet sin forretning. Morfaren var handelsmann, gjestgiver og bygdefarskipper Andreas Falch i Alsvåg, og han forstatte handelstradisjonene på Husjord etter sin morbror, Even Falch. Men selv kom A.B. Nielsen slett ikke lettvinnt til velstand. Startkapital skaffet han seg ved å ro fiske i flere år. Han var bare unggutt da han kjøpte åttring og rodde sitt første vinterfiske. Storsildfisket utenfor Langenes var han også med på med eget garnbruk. Da startkapitalen på den måten var sikret, begynte han like planmessig å skaffe seg yrkeserfaring for handel.

Første skrittet var 2 års tjeneste som betjent hos kjøpmann Jens Fochsen på Hemmestad i Kvæfjord. Deretter var han i 3 år bestyrer på handelsforretning, post- og dampskipsekspedisjon på Målsnes.

Faren omkom på sjøen like utenfor Husjord sammen med sine to drenger den 23. april 1881. Allerede om høsten samme året begynte A.B. Nielsen å flytte sin forretning fra Stø til farsgården på Husjord. Men først den 17. juni 1882 har Henriette overskjøtet gården til sønnen. Husjord var etter den tids forhold en meget betydelig gård, som gav sine eiere sikre og relativt store inntekter.

Vanligvis høstet eierne selv en part som fødte 6 kyr, hest og atskillige småfe. Men gården hadde også flere leilendinger og husmenn. Dette gav faste leieinntekter og noe billig arbeidskraft.

Den vidstrakte utmarka hadde også betydelig verdi på mange vis. Men viktigere er det å nevne et par av gårdens andre eiendommer, nemlig Bårholmen i Stø og det omfattende egg- og dunværet. Bårholmen gav allerede på den tid grunnleie for et salteri, rorbuer og fiskehjeller. Og betydelige inntekter av egg- og dunværet figurerer årvisst i væreierens regnskapsbøker. I en selvangivelse for året 1920 er det oppgitt en inntekt av egg- og dunværet som tilsvarer 23,7% av gårdens og handelsstedets samlede bruttoinntekter!

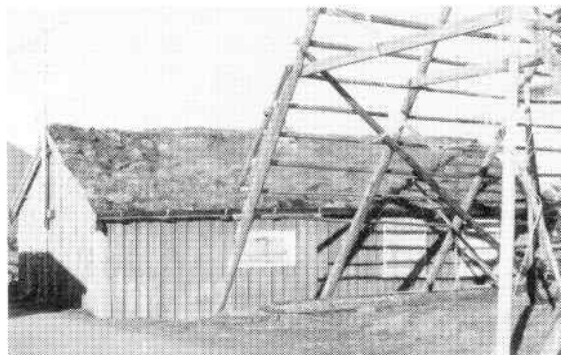
Gammelt utstyr for eggsanking.

Husjord lå dessuten svært lagelig til for fiske med åpne ro- og seilbåter. Det var kort vei ut til fiskeplassene. Stedet har også langt og fint strandbelte, hvor det er slett og svært høvelige forhold for båtstøer, naust, rorbuer og fiskehjeller. Ennå i dag kan man se tett i tett med båtstøer langs fjæra.

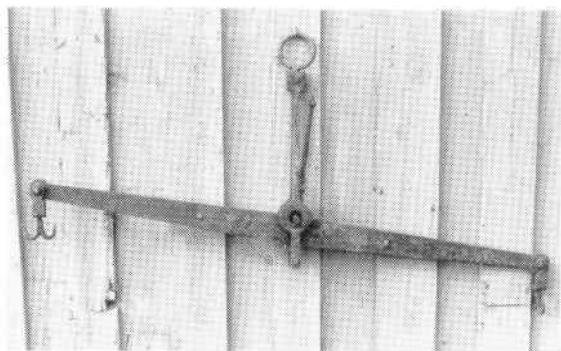
Gamle båtstøer ligger tett i tett på Husjord.

Det er nevnt at A.B. Nielsen satset stort allerede første året som handelsmann. Han fortsatte på samme måten. I 1882 kjøpte han ei rorbu. 1883 bygde han brygge, butikk (krambu), kai og ei rorbu til på Husjord. Og like før jul året etter kunne familien flyttet inn i det store våningshuset, som hans sønnesønn med samme navn nå bor i. En hel serie med hus til forskjellige formål ble reist etter hvert, bl.a. naust, flere rorbuer og et salteri. Man kan følge utviklingen i brevkopier og regnskapsbøker. Det forekom tilbakeslag. Men stort sett var A.B. Nielsen «heldig» og framgangsrik. I 1885 gav rundfisksalget i Bergen et underskudd på kr. 366,06. Men det gikk bedre med salget av de andre fiskevarene, slik at årets underskudd på fiskeforretningen tross alt ikke ble mer enn kr. 78,85. Vanligvis gikk det også langt bedre. Vinteren 1890 var det 16 båtlag som leverte sin fisk på Husjord. To av disse var fra Langenes. Alle de andre hadde burom i firmaets hus. 11 av hovedsmennene var andværing, og de fleste av disse

Abelbua på Bårholmen — ei av de rorbuer som andværingene brukte.

kom igjen og rodde vinterfiske fra Husjord år etter år. De 16 båtlagene leverte vinteren 1885 til sammen 42592 stykker torsk, og i betaling for fisken fikk de kr. 8.664,38. Gjennomsnittsprisen pr. vinterskrei ble altså omtrent 20 øre. Men prisen varierte gjennom vinteren mellom 18 og 23 øre pr. fisk. Av annen fisk fikk de selge brosme. Den ble betalt med 2 og 3 øre stykket. Levra av vintertorsken gikk som vanlig for 8 til 10 øre pr. liter til fisker.

Gammel bryggevekt på Husjord. Bare kveita ble veid, den andre fisken gikk fra fisker til oppkjøper for stykkepris.

Tørrfiskpressa står fortsatt ute på gammelbrygga i selskap med linesnøre og torskegarnstrenger av hamp.

Dette bildet er ikke av den beste tekniske kvalitet, men den lokalhistoriske verdi er desto større. Det viser arbeid med fisk i fjæra på Husjord. Fisken sløyes, hodekappes, sperres og henges på hjellen.

Få år etter etableringen leverte A.B. Nielsen fra lager, eller skaffet på bestilling, alt folk trengte både på sjø og land, ikke bare av dagligvarer, men det som tenkes kan av utstyr til hus og båter og menneskers liv og virke ellers. I flere tilfelle finner man regnskap for leveranse av materialer og utstyr til komplette hus, og han skaffet også små og store båter til fiskerne. Ble folk syke, hadde A.B. Nielsen virksomme medisiner å tilby: Hoffmandsdraaber, Nafta, Kamferolie, Karbololie, Tanddraaber, Rigabalsam, Senolie og Lakserolie. Gikk det riktig galt — at den syke døde, så fantes der også Liigkiste og Liigklæder på lagret. Men en varesort er det tydelig at A.B. Nielsen ikke hadde noe hastverk med å få på lager, nemlig øl. Han søkte ikke kommunestyret om å få selge øl før i 1883, enda alle de andre handelsmennene i kommunen førte den varen. Hans aller nærmeste konkurrenter solgte både øl og vin. Man kan også se at A.B. Nielsen slapp med å betale halv ølskatt til kommunen, både for 1883 og senere år. Desto ivrigere synes han å ha vært med å tilby almanakker. I 1886 solgte han 86 almanakker og 6 kalendere. Regnskapsbøker og gulnede protokoller forteller egentlig nokså mye mellom linjene også. Ikke en eneste gang finner man at det er levert ut øl «på krita». Noen flasker brus fantes det alltid på lager fra 1886, men også av den drikken er det bare i ett enkelt tilfelle skrevet opp tre flasker på en kredittkonto.

A.B. Nielsen har åpenbart ikke ønsket å venne sine sambygninger til sløseri. Også kvinnene kunne spare seg umaken med å be om «luksusvarer» på kreditt. Innkjøpene viser at der fantes både bomullstøyer, sirts og fine halsduker i hyllene. Men i kredittkontiene leter man forgjeves etter sli-

ke varer. Der er det oppført Uld og Forlærred. Morsomt er det også å se at A.B. Nielsen har brukt prisene for å påvirke folk til fornuftig handel. For rugmel og gryn timer bergnet han seg bare an avanse på 20 %, mens man for en vare som kaffe finner eksempler på henimot 100 % fortjeneste. Tilsetningen sikori ble derimot ytterst rimelig kalkulert -.

De fleste vil i dag ha vanskelig for å forstå at det overhode var mulig å bygge opp en slik omfattende forretning under de rådende forhold. Handelsmennene rundt omkring gikk konkurs, den ene etter den andre. Kommuneprotokollene forteller om en sammenhengende nødsperiode i 30 årene fra 1880 til 1910. Prestens og lensmannens innberetninger bekrefter det samme. Tre eksempler kan være nok til å illustrere forholdene: Lensmannen svarer i brev av 19. mai 1880 på forespørsel fra soknepresten, at «Udsiktene i timelig henseende ere mørke». Han forteller samtidig at allmuens gjeld til handelsmennene på få år var kommet opp i 600.000,- kroner, mens det årlig i prestegjeldet bare ble fisket for 200.000,- kroner.

Høsten 1881 fant herredstyret det nødvendig å foreta en radikal økning av fattigbudsjettet for 1882. Det ble økt fra 54 % til 71,5 % av det samlede kommunebudsjett! Etter århundreskiftet måtte herredstyret i en periode garantere for å sikre at handelsmennene i kommunen skulle få inn et minimum på til sammen 100 sekker mel årlig fra grossist.

Hvordan kunne så A.B. Nielsen, ikke bare klare seg, men jevnt og sikkert utvide og grunnfeste sin forretning under slike forhold? Sant nok hadde han et godt utgangspunkt i de inntekter han fikk av gården med tilhørende eiendommer. Men det er bare en meget liten del av forklaringen. Nærmere

Travel virksomhet på Husjord-kaia.

Trangryter står ennå under berget der A.B. Nielsen hadde sitt damperi.

kommer man etter å ha studert hans etterlatte forretningspapirer mer inngående: Han hadde en enestående evne til å stadig å skaffe seg flere ben å stå på. Ikke alt gikk etter forventnin-

gene. Men det meste gav lønn for strevet, iallefall etter en tid med forsiktig prøving på det nye feltet. Fiskekjøp dengang betydde en nokså ensidig satsing med hovedvekt på tørrfisk.

Dette bildet av A.B. Nielsens bolig og driftsbygning er antakelig tatt i 1885. Husene helt til venstre er rorbuer. Vi ser også den kaia som det er vist bilde av på foregående side, og brygga med krambu. Den lille bua langt til venstre ble leid ut som lokale til Langenes Sparebank fra 1905.

Stor byggevirksomhet foregikk på Husjord i årene fra 1882 og utover til århundreskiftet. Der var blant annet flere rorbuer i tillegg til de hus man kan se på dette bildet.

A.B. Nielsen begynte imidlertid allerede i 1881 å sende fisk i is til byene sørpå. Han byde ishus, og utvidet snart den nye virksomheten til også å sende iset ferskfisk til utlandet. I 1885 har han solgt 142 voger, eller ca. 2630 kg, ferdigtørket klippfisk med en fortjeneste på 194 % av eget utlegg. Fra 1885 og fram til århundreskiftet importerte han fiskesnøre og tråd direkte fra to forskjellige firmaer i Frankrike. A.B. Nielsen handlet med atskillig mer fisk enn de kvanta han kjøpte av båtlagene som rodde i hans buer. Det tallet som foran er oppgitt for 1885, gir således bare et halvt bilde av hans fiskeomsetning. Han kjøpte dessuten årlig betydelige fiskepartier av båtlag som først tørket sin fisk selv. Og han sendte egne båter ut på fangst. I vinterfisket 1901 deltok han med ei 30 fots dekket seilskøyte ved navn «Neptun», som han høsten før hadde fått bygget på Hemnes. Den var beregnet på mobilitet — dersom fisket utenfor Husjord/Langenes skulle slå feil. Mannskapet kunne bo i den vinterisolerte lugaren ombord. Fast skipper var Anton Anfindsen, Næss. Vinteren 1902 ble han og mannskapet på tre mann til utrustet med garnbruk og sendt med «Neptun» på fiske utenfor Senja. A.B. Nielsen innså også tidlig at motoren kunne komme til å revolusjonere fisket. Som en av de aller første i Nordland gikk han til anskaffelse av motorfartøy. Sammen med fisker Daniel Knudsen fra Bø på Andøya fikk han bygget motorkutteren «Riven». Båten var ferdigbygget i oktober 1904 og gikk prøvetur med nymontert motor - 8 hk. «Dan» — den 16. april 1905. Motorbåten ble brukt til torskefiske med garn og line for Langenes, i Lofoten, Finnmark og til storsildfiske med drivgarn ved Kristiansund.

Det framgår tydelig av regnskapsbøkene at A.B. Nielsen var en han-

M/k «Riven»

delsmann med særlig solid økonomi allerede ved inngangen til 1890-årene. Han oppbevarte heller ikke sine penger i kontorskuffen, slik det gjerne var vanlig i den tiden. Tidlig kan man registrere et meget betydelig innskudd i Bergens Kreditbank, og siden brukte han bare denne banken til inn- og utbetalinger, inntil Langenes Sparebank ble opprettet. Han betalte alle litt større beløp med bankanvisning — noe som heller ikke var vanlig blant handelsmenn her på hans tid. Man kan også se at han forsøkte seg med annen fornuftig plassering av ledige penger: 1890 kjøpte han aksjer i dampskipet «Langø», og i 1897 ble han parthaver i dampskipet «Skaalpen». 1899 kjøpte han 2 preferanseaksjer á kr. 500,- i Vesteraalens Dampskibsselskab. Til belysning av den sistnevnte aksjepostens pengeverdi, kan det opplyses at den omtrent representerte samme utlegg som å bygge og utstyre to seilskøyter av «Neptun»s størrelse.

Dagens ungdom stiller ikke sterkt når det gjelder å forstå en handelsmann som A.B. Nielsen. For oppgjøret etter en feriejobb kan 15-åringer kjøpe musikkanlegg for større krone-

beløp enn et samlet kommunebudsjett i 1880-årene. Hvordan kan de så forstå at det kunne bli velstand av å drive handel med ytterst små avansemarginer. Rugmel og grynmel ble for eksempel veid opp fra 100 kilos sekker og solgt ut i smått — på kreditt — med en fortjeneste i forhold til sekkeprisen i innkjøp på bare 4 øre pr. kg.

Det foreligger ikke forskning angående handelsforholdene i vårt område på den tid. Derimot mangler det ikke på kategoriske uttalelser, både skriftlig og muntlige, fra personer i posisjoner som gjør at de blir trodd. Slik har det dannet seg en fastgrodd oppfatning, om at de fleste væreiery nærmest var kjeltringer, og iallefall helt sikkert nådeløse utbyttere av fattigfolk. Sånn var det, og dermed basta! Den som setter seg til å bla i A.B. Nielsens regnskapsbøker og brevkopier med slik overbevisning på forhånd, vil finne nok av «bevis» for at han var av samme ulla. Det er allerede nevnt at han hadde «ublu» fortjeneste på et klippfiskparti i 1885. Man kan komme i skade for å haste videre gjennom protokollsidene på jakt etter flere slike godbiter — og dermed overse at samlet fiskeomsetning brakte tap i 1885. Likeledes kan det falle spesielt i øynene at han har vært meget påpasselig med å beregne renter av alle som fikk varer på kreditt i hans butikk. Det finnes rentebeløp på ned til 10 øre. Etter våre forhold i dag kan det også se ut som ublu griskhet når han stadig skrev og ville ha nye varer eller godtgjørelse i penger for små mangler ved mottatte vareforsendelser. Men her er vi ved selve kjernen i svaret på hvorfor A.B. Nielsen klarte seg bedre enn andre handelsmenn under den langvarige krisen i nordnorsk næringsliv. Han var til det ytterste påpasselig med alle ledd av sin forretningsvirksomhet. Derfor godtok han heller ikke tilsynela-

tende små mangler ved mottatte varepartier. For det skulle ellers ytterst lite til før hele fortjenesten ble borte på forhånd.

Det kom sikkert vel med at fru Ingeborg, født Iversen, hadde med seg innsikt i gårdsdrift fra sin heim på gården Fossli i Målselv. For Andreas Bernhard var opptatt på mange kanter så lenge han levde. Forretningsdriften krevde stadig større innsats og omtanke etter som årene gikk. Han ble dessuten ordfører og formann i fattigstyret i denne vanskelige tiden for kommunen også. Videre var han i 1905 blant stifterne av Langenes Sparebank, og han ble bankens bestyrer og kasserer i mange år. Ei av rorbuene hans ble banklokale.

A.B. Nielsen styrte selv sin omfattende forretningsvirksomhet til 1917. Han døde 1. august 1919 av lungebetennelse. Til tross for meget høy feber prøvde han, typisk nok, å komme seg

Ingeborg Nielsen som ung.

på kontoret samme dag han døde. A.B. Nielsen fortjener fullt ut det ettermæle at han var en god representant for sin stand — de nordnorske væreiere. Det er ikke for mye sagt, at han stod som noe trygt og sikkert i en ellers svært vanskelig tid for alle de familier som var avhengige av hans utredning og kreditt. Alt vitner om en arbeidsom, samvittighetsfull og ytterst rettskaffen mann. En morsom historie, fortalt av Sigurd Eilertsen, Langenes, tas med til slutt som eksempel

A. B. Nielsens gemytt — og kanskje litt for skråsikre tiltro til egne beregninger: Høvedsmann Knut Berg fra Bø på Andøy kom til at han hadde fått 50 kr. for mye i et oppgjør, og gikk til væreieren og ville levere pengene tilbake. Men «A.B.» svarte øyeblikkelig: «Nei, du har fått rett. Ta pengene og gå».

Ingeborg Nielsen var født samme år som sin mann og overlevde ham til 19. februar 1948.

Ingeborg Nielsen slik hun så ut i hverdagslivet på sine eldre dager. Her renser hun skarv om sønnene har skutt. Hun fikk gleden av å se at hennes og mannens livsverk ble tatt vel vare på og utviklet videre.

Husjord mai 1918

Forstørret albumbilde fra 1918. Nederst på neset ser man «Nybrygga» — i daglig tale kalt for «Hurraen». I andre etasje i denne brygga ble det i en periode holdt skole. Ei rorbu lengst mot øst ble kalt for «Port Arthur».

L. H. Nielsen

1917 - 1946

Sønnen Leonard Hilmar Nielsen, født 16. juli 1884, overtok forretningen i 1917. Og han kjøpte både denne og gården Husjord med alt som hørte til ved skjøte fra faren av 2. januar 1919. Firmanavnet ble forandret til L.H. Nielsen.

Faren sendte ham på middelskole i Volda, og etter eksamen der fikk L.H. Nielsen grundig yrkesopplæring ved å delta i alt av forefallende arbeid i bedriften på Husjord. Hans far og læremester var ikke den som godkjente arbeid av middelmådig kvalitet, enten det var på gården eller i forretningen. L.H. Nielsen overtok som bedriftsleder med den beste skolering.

Ingeborg Niensens etterfølger med gårdsstellet var også godt skikket til sin oppgave. Leonard fikk en dyktig hustru i Elise Nemine, født 18. oktober 1881. Foreldrene var Nils Martin Kristoffersen og hustru Elen Marie Bendiksdatter i Været på Langenes. Elise fikk den allsidige opplæring som var vanlig for ei jente på småbruk. Før giftemålet hadde hun ellers bestyrt telegrafstasjonen på Langenes, hvor der var både telegraf og telefon. Hun kjente derfor folk og forhold ut og inn. «Ho Elen i Været» var navnsput blant innergårdingene for sin gjestfrihet. Hele åttiringslastene med folk ble bedt inn der til mat og kaffe når det var kirkehelg på Langenes. Og Elise tok opp skikken etter sin mor som husfrue på Husjord. Hun og Leonard var kjent vidt om for sin gjestfrihet.

L.H. Nielsen fikk styringen med firmaet i en brytningstid. Motoralderen hadde gjort sitt inntog. Mekaniseringen av fiskerflåten var allerede kommet langt. Bare et fåtall fiskere drev fortsatt med årer og råseil, untatt i enkelte vær, der nordlandsbåten passet

særlig godt. Med de nye båttypene ble det for grunt og trangt om kai-plass på Husjord. På brygga var det også blitt påtrengende behov for mere arbeidsplass. For enkeltfangstene ble større, og fiskeslag som kveite, hyse, uer og lange var blitt mer etterspurt enn før. I 1925 ble det derfor bygd et større og mer tidsmessig fiskebruk på Bårholmen. Bare handelsforretningen fortsatte på Husjord til 1955.

L.H. Nielsen

— her under arbeid i butikken på Husjord.

Årsrytmen i arbeidet var ellers fortsatt den samme i mange år. Fiskekjøpet foregikk bare om vinteren, våren og høsten. Da passet Elise butikken på Husjord, mens ektemannen var opptatt i lange arbeidsdager på Bårholmen, uke etter uke. Strevet gav resultater. I 1930 var fiskeomsetningen 3-doblet etter at han overtok.

L.H. Nielsen hadde sin fars legning for å forsøke nye ting. I 1928 kjøpte han sammen med H. J. Fagerhaug en fabrikk og et tilstøtende anlegg på Sortland og startet A/S Vesteraalens Hermetikfabrik. Fagerhaug ble direktør, og selv ble han formann i styret. Han hadde sett de muligheter som lå i hermetikkproduksjon med sei og hyse som råstoff.

1938 fikk firmaet tankanlegg for A/S Vestlandske Petroleumscompagni (— som i dag heter Esso). Fatlager for samme selskap hadde de hatt siden 1906, da de fikk en sending på 40 fat petroleum.

Leonard Nielsen fulgte også i sin fars fotspor når det gjaldt samfunns-gagnlig virksomhet. I 8 år var han ordfører i Langenes kommune. Det må blant annet i stor grad tilskrives ham at havneutbyggingen i Stø ble påbegynt. Uten den starten hadde havna der neppe vært en av de største og beste i Vesterålen i dag. Den første forbedringen kom med moloen over Sandvalen til Bårholmen, som var ferdig i 1939. Den stengte for sterk strøm og reduserte sjødraget i havna. Samtidig gav den moloen veiforbindelse til fiskebruk og buer på Bårholmen — og ikke minst: adgang til egnet steinbrudd for videre moloutbygging. Av stein fra Bårholmen ble det bygd ut molo derfra og vestover i årene 1948-55. Den gav smul og god indre havn. Før hadde man stort sett bare måttet stole på bunnkjettingene som Sta-

tens havnevesen satte ut etter et storforlis på havna i 1933.

Til slutt må nevnes Leonard Nielsens store interesse for skyttersaken. Langenes Skytterlag ble startet i 1884, og Leonards far var blant stifterne. Farbroren Carl var lagets første formann.

Elise Nielsen fotografert på Langenes, antakelig på den tid hun bestyrte «Telegrafstationen».

— og her som husfrue i en av stuen på Husjord.

Selv ble Leonard Nielsen foreslått som formann bare 16 år gammel, og han hadde vervet i 15 år. 3 år var han også formann i Vesterålen Skytter-samlag. Interessen for skyttersaken fikk et kraftig oppsving i forbindelse med den sterke forsvarsvilje som vokste fram etter hendingene i 1905. I Langenes Skytterlag ble det jevnt holdt øvelser både sommer og vinter, og Leonard Nielsen var den ivrigste blant de ivrige. Han fikk ofte beste plassering under samlagskonkurransene. Da Tyskland angrep Norge i 1940, var han blitt 56 år. Likevel skrev han den 15. april til distriktskommandoen og tilbød seg å delta i krigen som frivillig skarpskytter. 6. distrikskommando svarte telegrafisk at han burde bli på sin post som ordfører. Telegrammet gjengis her i forminskett faksimile.

Leonard H. Nielsen døde den 31. august 1961. Hans hustru levde til 6. april 1964.

L.H. Nielsen tok dette bildet av sine skytterkamerater under vinterøvelse i 1909.

TELEGRAFVERKET

Telegram

Til: *6. distriktskommando* *46/30* *30/32* *14/30*

Frå: *6. distriktskommando*

Emne: *opfordr til deltagelse i krigen*

Sted: *Langenes*

Dato: *15/4 1940*

Adressat: *6. distriktskommando*

Indhold: *Deres brev av 15 ds. Stopp. Distriktskommandoen finner at du i et husfall frivillig bør bli på din post som ordfører.*

6. distriktskommando

I begynnelsen av 20-årene ble det for tungvint å drive fiskekjøp på Husjord. I 1925 ble det derfor bygd et større og mer tidsmessig fiskebruk på Bårholmen.

Her har det tydeligvis nettopp vært medaljeutdeling under et stevne i Vesterålen Skyttersamlag. L.H. Nielsen sitter i midten foran, og har som sidemannen til høyre tre medaljer på brystet.

Lenonard Nielsen startet i 1928 A/S Vesteraalens Hermetikfabrik sammen med H. J. Fagerhaug.

Havna i Stø var ikke noen trygg ankerplass før molobyggingen tok til. 9 fiskefartøyer forliste på havna under en storstorm i 1933. Her er «Stabil» tilhørende Karl Holm nettopp drevet opp på Sandvalen. Martin Karlsens «Magnhild» er allerede knust til pinneved. Til høyre ligger restene av flere båter.

Det ble for trangt om arbeidsplass på Husjord da andre fiskeslag, enn torsk, ble mer etterspurt. Her er et bilde fra et gammelt album, som viser ei kveite på 140 kg hengende i vinna.

Situasjonsbilde fra kaia på Bårholmen omkring 1930 eller noe før. Her var det bedre arbeidsforhold. Men sløyebenker var ennå ikke oppfunnet, og vinner gjorde fortsatt tjeneste til oppheising av fisken.

Andreas Nielsen

1964 - 1980

Firmaet heter i dag Andreas Nielsen etter sin nåværende eier. Han tok eksamen på handelsgymnaset i Trondheim 1944. Og etter en tids praksis på et kontor for fiskeomsetning i Svolvær, leide han i 1946 sin fars bedrift og begynte å drive den for egen regning. 1955 kjøpte han både gården og bedriften. I 1965 kjøpte han også jordeiendommene til det sagnomsuste Langenes vær, som ligger i grense med Husjord.

Siden 1955 har alt av firmaets forretningsdrift foregått på Bårholmen. Svært mye av forandringer har skjedd i de siste 25 år. Den tidligere sesongdriften i fiskerinæringen er avløst av helårsdrift. Hovedbeskjeftigelsen for fiskekjøperne er i dag heller ikke bare å eksportere ferskfisk i is og produsere tørrfisk og saltfisk. Nå forsøker man selv å videreforedle i fersk tilstand mest mulig av det råstoffet som kommer i land. Fryseri ble bygd på Bårholmen i 1960, og filetproduksjon kom i gang i 1961. 1970 ble fryseriet modernisert og utvidet, og samtidig fikk bedriften nye produksjonsmaskiner. De nødvendige utvidelser har gradvis ført til at bedriftens kaier og øvrige anlegg nå strekker seg langs så og si hele sørsiden av Bårholmen. Innkjøpt årskvantum av råfisk har de siste år ligget på ca. 1,4 millioner kg. Mesteparten er torsk, hyse og sei, hvorav torsk utgjør omtrent halvparten, mens resten er noenlunde likt fordelt på hyse og sei. Dessuten kjøpes noe uer, steinbit og brosme. Filetproduksjonen tar ca. 50 % av råstoffet. Resten går med omtrent samme kvantum til hver av produktgruppene saltfisk, tørrfisk og ferskfisk. Den nye driftsformen krever betydelig mer arbeidskraft enn tidligere. Gjennomsnit-

Leonard Nielsen ror ut til Bårholmen med sine to barn i akterskotten, til venstre Andreas — dagens bedriftseier — og til høyre hans søster Aud.

tlig har staben av fast ansatte i de senere år vært 26 personer.

Et trekk i etterkrigstidens fiskerinæring er de mange offentlige reguleringer på alle ledd i næringen. Det er blitt et stadig mere utbygget system av støtteordninger både til førstehåndsomsetningen og senere ledd, med direkte pristilskudd på råfisk, produksjon, lagring og transport av fiskeprodukter. Produsentene har regulerte priser ved innkjøp så vel som ved salg — ferskfisk unntatt. Driften blir da ikke utsatt for de store prissvingninger som man opplevde tidligere. Fordelen ved en prisoppgang i markedet får lite utslag for produsenten. Men denne har likevel ved flere høve måttet være med i bølgedalen. Antall fiskeprodusenter i Stø er gått ned fra 7 i 1946 til 2 i 1980.

Et annet hovedtrekk i fiskerinæringens senere historie er utviklingen av et stadig nærmere samarbeid mellom produsentene. Det begynte med etablering av felles salgsorganer. Fra 1944 og utover er det dannet felles salgsorganer for nesten alle produkter av fisk: frossen fisk og filet, ferskfisk, saltfisk, tørrfisk, klippfisk, dyrefor og til sist fiskeslo. For noen av disse varekalg har man også felles produksjonsanlegg. Andreas Nielsen har hele tiden vært med i denne utvikling,

og har hatt tillitsverv i flere av organisasjonene, bl.a. 17 år som formann i styret for Vesterålfisk A/L.

I de senere år har man også fått et frivillig samarbeid om råstoffet. Antallet av aktive fiskere gikk gradvis ned i årene etter 1945. Fra 1965 ble det merkbart vanskeligere å holde i drift fiskefartøyer i størrelsen 40-50 fot. Fenomenet er ofte blitt kalt for generasjonsskifte. Årsakene var imidlertid mange, men med mannskapsmangel som det mest synlige resultat. Dette førte til at man fikk en overgang fra båter i den nevnte størrelsen til sjarker. Samtidig ble våre nære kystområder utsatt for stadig større beskatning av utenlandske trålere. Næringens folk begynte å bli mer og mer bekymret for råstofftilgangen til bedriftene i land. Fiskere, produsenter og myndigheter kom stadig oftere sammen for å drøfte situasjonen, og man har prøvd å kompensere svikt ved å gå nye veier. Nå har man også fått selve resursene i havet å ta hensyn til. Moderne teknologi og pågang fra nye stornasjoner på fiskeriets område har ført til for stor beskatning. Næringens folk og myndighetene har derfor funnet det nødvendig å regulere oppfisket kvantum ved kvoter og tids- og stedsregulerte begrensninger.

Alt dette er det som har ført til samarbeidet mellom produsentene om råstoffet. I Vesterålen er dette utviklet bl.a. ved fordeling av trålerfangster, brønnbåtføring og forsøk med langtidslagring av levende sei. Andreas Nielsen er med i alle de nevnte prosjekter og mere til.

— — —

Bedriften til Andreas Nielsen er en av de ytterst få familiebedrifter i Øksnes som har kunnet feire 100 års jubileum. Særlig gledelig er det da å se at eierne i dette tilfelle fortsatt og med stor omsorg tar vare på det forgjen-

gerne har etterlatt seg. Krambua og kontoret til bestefar «A.B.» står fortsatt intakt og med en sann mangfoldighet av varer, papirer og gamle bruksting for handelsvirksomhet.

Bergljot Nielsen, født Rørvik, og ektefelle Andreas omgås disse minnene om det som var med like stor interesse. De forstår bedre enn mange andre at dette er kulturlevninger som vil bli av økende verdi for lokalsamfunnet etter som årene går.

Mange fiskere har skiftet ut 40-50- fotingen med sjark i årene fra 1965.

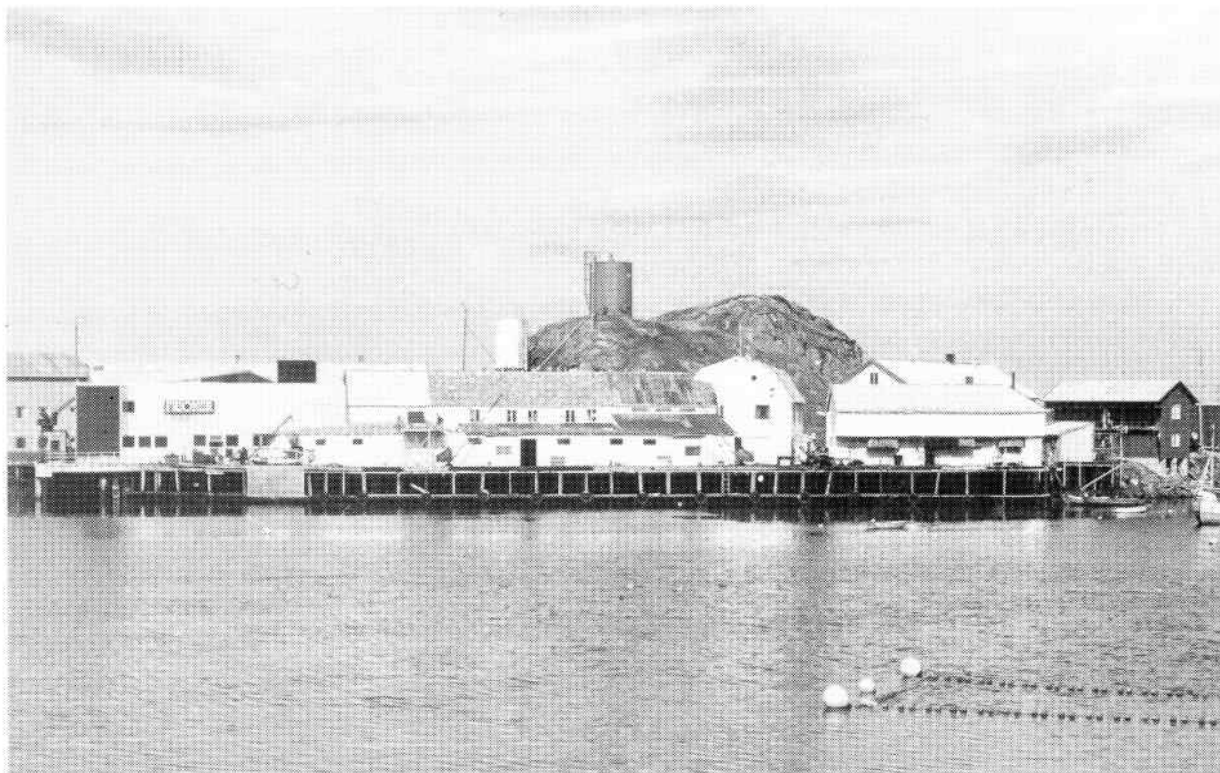
(Krambua og kontoret til bestefar «A.B.» står fortsatt intakt i brygga på Husjord).

Andreas Nielsen

Bergljot Nielsen

Bedriften på Bårholmen i dag.

SLUTTORD VED ANDREAS NIELSEN:

Årene framover vil stille store krav til tilvirkerleddets kompetanse og fantasi, bl.a. fordi råstoffdekning og produksjonskapasitet vil vedbli å være i utakt. Med de investeringer som i dag kreves i driftsmidler og miljøtiltak får dette forhold langt større betydning enn for en del år tilbake. Man vil oppleve strukturendringer både regionalt, i eierforhold og i driftsledelse. Mitt firma vil også bli berørt av disse tendenser i tiden. Men en fiskeproduksjonsbedrift i Stø som finner sin naturlige plass i lokalsamfunnet og med evne til å tilpasse seg skiftende forhold i næringen vil alltid ha sin berettigelse så lenge det bor folk på stedet og det fins fisk i havet utenfor.

Jeg vil ved denne milepel takke trofaste medarbeidere som har vært i tjeneste i min virksomhet og hos min familie, enkelte i 30 år og mer, gjennom vekslende tider. Takk til alle leverandører - fiskere og andre forbindelser, hvoriblandt firma som vi har handlet med i 1882 såvel som i 1980. Likeledes min bankforbindelse gjennom 34 år, kunder, kolleger og ellers alle bedriften har hatt samhandel og annen forbindelse med i de år som er gått.